

UDK 821.163.42.09-32Šenoa A.:821.163.6.09

Marijan Dovič

ZRC SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede

marijan.dovic@zrc-sazu.si

ŠENOVOV *KARAMFIL* IN PREŠEREN: NACIONALISTIČNI KRST V OBJEMU SLOVENSKIH GORA

Razprava obravnava dobro znano zgodbo o Prešernovi poeziji in Šenoovi avtobiografski noveli *Karamfil sa pjesnikova groba* (1878), a vanjo vstopa z nove perspektive. Po eni strani zasleduje transformacijo gorske krajine v mitski kraj slovenstva, ki je potekala v starejši slovenski poeziji, hkrati pa Šenoovo nacionalno »spreobrnitev« obravnava v širšem kontekstu evropskega kulturnega nacionalizma in komemorativnih kultov pesnikov.

Ključne besede: France Prešeren, August Šenoa, Valentin Vodnik, Žiga Zois, kulturni nacionalizem, slovenska poezija, panslavizem, ilirizem, slovenske gore, Triglav, slap Savica, Bohinj

The article examines how France Prešeren's poetry relates to August Šenoa's 1878 autobiographic short story *Karamfil sa pjesnikova groba* (A carnation from the poet's grave) from a new perspective. On the one hand, it analyzes the transformation of the mountain landscape into a mythical place of Sloveneness in older Slovenian poetry, and at the same time treats Šenoa's national "conversion" in the broader context of European cultural nationalism and commemorative cults of poets.

Keywords: France Prešeren, August Šenoa, Valentin Vodnik, Žiga Zois, cultural nationalism, Slovenian poetry, Pan-Slavism, Illyrism, Slovenian mountains, Mount Triglav, Savica waterfall, Lake Bohinj

2. februarja 1878 je v zagrebškem *Vijencu* tedaj že sloviti hrvaški literat August Šenoa (1838–1881) objavil prvi del novele *Karamfil sa pjesnikova groba*, svojega najintimnejšega in najbolj avtobiografskega besedila.¹ V središču pripovedi, ki je v resnici mnogo več kot »djačka pričica«, je poročilo o poletnih počitnicah 1857, ko se prvoosebni pripovedovalec s slovenskim tovarišem Albertom odpravi na Gorenjsko. Tam ne izkusi le opoja maturantske zaljubljenosti, temveč v privzdignjenem ambientu pod slapom Savice doživi naravnost usodno življenjsko preobrazbo: iz pepela ponemčenega »zagrebačkog Švapčiča« dokončno vstane novi *Šenoa* – hrvaški nacionalist, »goreči pridigar, ki govori ostre besede na račun narodnega izdajstva« (Pogačnik 1997: 129).² Ta transformacija ne bi bila mogoča brez dveh ključnih elementov: sugestivne Prešernove poezije in sublimne gorske pokrajine, ki jo Šenoa specifično razbira ravno

¹ Razprava je nastala v okviru raziskovalnega programa Literarnozgodovinske, literarnoteoretične in metodološke raziskave P6-0024 (B), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

² Identifikacija med prvoosebni pripovedovalcem zgodbe in historičnim Šenoa seveda še zdaleč ni popolna, saj gre vendarle za fikijsko delo, ki se od »realnosti« po potrebi oddalji. Kot bomo videli, Šenoa ravno tu »laže«: v resnici se je v nacionalista spreobrn timer prejel in nikakor ne tako nenadno in dramatično.

skozi Prešernov *Krst* – pri čemer mitizirana pokrajina *Črtomirove* pokristitve služi kot kulisa za sekularni, nacionalistični krst slovanskih pobratimov.

V nadaljevanju bomo najprej orisali, kako so slovensko gorsko krajino osvajali in markirali pionirji slovenskega pesništva od Vodnika do Prešerna. Na tej podlagi bomo pokazali, zakaj lahko Šenoa svojo pot strukturira kot romanje, na katerem pietetno stopa po Prešernovih poteh – ki pa jih že razume v duhu nove dobe, ko kulturni nacionalizem izobrazenskih elit, značilen za Prešernov čas, prehaja v množično fazo in dobiva izrazite politične poteze. S tem v zvezi se bomo naposled dotaknili Prešernovega posmrtnega pesniškega kulta, ki predstavlja še en ključni kontekst Šenoove pripovedi.

1 Slovenske gore: rojstvo mitskega (k)raja iz duha poezije

Evropska umetnost in literatura sta v dobi razsvetljenstva gorski svet odkrivali iz povsem novih, dotlej neznanih perspektiv. Na Slovenskem se je zanimanje za gore predramilo v krogu barona Žige Zoisa, ki je bil glavni sponzor zgodnjih triglavskih odprav. Triglavsko pogorje je eruditskega plemiča zanimalo iz številnih razlogov, med katerimi so bili v ospredju geološki, obenem pa je navdušenega geografa zanimalo tudi gorništvu, saj je v letih 1775–1795 na zemljevid vrisoval opravljene pristope na Triglav.³ Toda poleg tega obstaja več indicev, da je Zois bohinjsko-triglavski kompleks z izvirov Savice že prepoznaval kot posebno estetsko in tudi nacionalno vrednoto. To je razvidno iz njegovih pisem koprivniškemu župniku Valentinu Vodniku, ki ga je baron ob koncu 18. stoletja tesno vpel v triglavske raziskave. V njih večkrat poudarja pomen Triglava (Zois 1973: 31, 42–43, 46), še zlasti pa je pomenljiva njegova opazka o »težavnem romanju k Velikemu Bogu in k Malemu Triglavu« – zapis »Velki Bog« v slovenščini vsekakor kaže, da se je Zois zanimal tudi za mitološke plasti triglavskega izročila (Zois 1973: 49, nemško prim. Zois 1859: 58).

Vodnika, že od prej navdušenega gornika, je izlet navdušil in pesniško navdahnil (prim. Orožen 1895: 100–03). »Prvi slovenski turist« ni le občudoval gorskih krasot, temveč je navdušenje delil z rojaki v svoji planinski poeziji, v kateri so se Julijci s Triglavom, Savica in Bohinj začeli spreminjati v simbol slovenstva. Pomen gora za Vodnikovo poezijo se razkrije že v uvodni štirivrstičnici:

Grem visoko pit Savico
Lepih pesmi hladni vir,
Mojstra pevcov na zdravico
Naj mi teče ta požir. (Vodnik 1988: 50)

Najbolj izrazita pesem v tem pogledu je seveda Veršac, ki s panoramskim pogledom z veličastnih Julijskih Alp zajame (slovensko) domovino, v njenem jedru pa je sublimna izkušnja lepote bohinjске krajine s Triglavom in Savo (Vodnik 1988: 61–62).

Vodnik v svoji prvi zbirki ni podpisan. Okoliščina postane toliko bolj zanimiva v luči dejstva, da je pesnik ravno po Zoisovem priporočilu umaknil svoj že izgotovljeni

³ Prim. Zois 1859: 60; Mikša, Ajlec 2015: 13–15; Mikša, Vehar 2019.

portret in ga nadomestil z Dorfmeistrovo podobo Savice in Triglava (Kidrič 1938: 434–35). Prosto po Zoisu – ki je edini mogel biti plačnik natisa zbirke – torej slovenskih umetnih pesmi ne pišejo posamezni umetniki z imenom in priimkom, temveč te nastajajo kar same od sebe, ali bolje, navdihuje jih gorska narava, nemara pa kar sam »Velki Bog«. Kot stimulans pesniške muze gore nastopajo tudi v Vodnikovi rokopisni pesmi Bohinska Bistrica in pozneje v Mojem spominiku:

Redila me Sava,
Ljubljansko poljé,
navdale Trigláva
me snéžne kopé. (Vodnik 1988: 128)

Emocionalen pogled na Savo in Triglav so gojili tudi t. i. Slavinjani. Nemara bo ravno narava – »Sava prebistra«, »krasnost Triglava« – premišljuje Ignac Holzapfel v pesmi Slavinja (1824), naposled obudila alegorično figuro, ki bo kranjske rojake napeljala k pesnjenju v domačem jeziku (Gspan 1979: 84). Podobna težnja je opazna pri čbeličarjih. Blaž Potočnik v štirivrstičnici Vodniku per Savici 1829 grmenje slapu poveže z mojstrom pevcev (*Kranjska čbelica* I/1830: 31), Sava in Triglav pa se pojavita tudi v njegovi pesmi Dolenska (Gspan 1979: 52–53). Jakob Zupan v Kranjskem Plutarčiku povezuje tok reke Save s Zoisovo hišo (Gspan 1979: 77), bohinsko scenerijo pa slutimo tudi v Holzapflovih Pod slapam o povodnji (Gspan 1979: 33–34). Pozneje je primerov manj, toda simptomatično drugi letnik odpira ravno Vodnikov Moj spominik: čbeličarji torej prvi obelodanijo, da so Vodnika »navdale Triglava [...] snežne kope« (*Kranjska čbelica* II/1831: 1).

Če so čbeličarji večinoma variirali obrazec, ki sta ga razvila Zois in Vodnik, to ne velja za njihovega najbolj nadarjenega predstavnika. Kot bomo pokazali, je namreč France Prešeren slovenski gorski svet preobrazil bolj temeljito. To je toliko bolj presenetljivo, če upoštevamo, da je zaljubljeni pevec gore, pa tudi naravo nasploh, v svojem opusu večinoma zanemarjal. Čeprav je odraščal pod veličastno panoramo Karavank, se ta izkušnja v njegovi liriki ne odraža: gora ne najdemo v hvalnici domači vasi, sonetu O Vrba, v pesmi V spomin Andreja Smoleta pa je nekako mimogrede, brez patetike, navržen verz »videl si Švajca visoke gore« (Prešeren 1965: 33). Takšno za romantika vse prej kot značilno ignoranco je Prešeren kompenziral v svojem knjižnem prvencu, pesnitvi *Krst pri Savici* (1836). Prešeren je iz izvira Savice pil še vse drugačne napoje kot Vodnik. Gorski svet pri njem ni le romantično lep, temveč je gosto posejan z usodno zgodovinsko in mitološko simboliko, ki v sebi nosi izrazit emocionalni naboj.

Medtem ko v epskem Uvodu, ki opisuje Črtomirov poslednji boj za Ajdovski gradec,⁴ ni prostora za idilo, prva stanca Krsta prinaša liričen opis Bohinjskega jezera, nad katerim kraljuje »sivi poglavar« Triglav. Toda že tu lahko opazimo, da krajinarsko pesnjenje za Prešerna ni samo sebi namen: opis prebujajočega se jutra na bregu služi kot psihološki kontrast Črtomirovi razrvani notranjosti. Še najbolj se Prešernova

⁴ Dogajališče variacije Vergilijeve pripovedi o padcu Troje je – kar Šenoi seveda ni ušlo – tudi lociral: »Še dan današnji vidiš razvalino, ki Ajdovski se gradec imenuje« (Prešeren 1965: 175).

idilična muza razživi v opisu Blejskega jezera, kjer sta mlada zaljubljenca Črtomir in Bogomila nekoč uživala kratko leto ljubezenske sreče:

Tje na otok z valovami obdani,
v današnjih dnevih božjo pot Marije;
v dnu zad stojé snežnikov velikani,
poljá, ki spred se sprósti, lepotije
ti kaže Bléški grad na levi strani,
na desni griček se za gričam skrije.
Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,
ko je z okolšno ta, podoba raja. (Prešeren 1965: 180)

Tudi v nadaljevanju v Bohinju, ko Črtomira s čolničem pobere prijazen ribič in veslata »v konec ta jezera, kjer bistra vanjga pribobni Savica« (Prešeren 1965: 184), in naslednje jutro pod grmečim slapom, kjer junak nestrpnó čaka novic o Bogomili, ostaja mogočna gorska narava predvsem kulisa za intenzivno duševno življenje.

Vse torej kaže, da moč Prešernovega gorskega sveta ne izhaja iz gole narave, temveč iz zgodbe, ki je vanjo položena: zgodbe o tragični vojni, v kateri slovensko ljudstvo doživi politično-religiozno preobrazbo, in vanjo položene individualne zgodbe o nesrečnih ljubimcih. Na otok v Blejskem jezeru, sredi idiličnega alpskega raja, je Prešeren sugestivno naselil pogansko »Venero iz pene Baltika«, boginjo izumrlih polabskih Slovanov Siwo,⁵ Bohinjsko jezero in slap Savica pa napravil za prizorišče, kjer se poraženemu Črtomiru dramatično razodene Bogomilina spreobrnitev, naposled pa se odvije tudi usodni krst poganskega vojskovodje – nemara najbolj kontroverzna zgodba v zgodovini slovenske literature.

Prešernova ingeniozna povezava mogočne gorske kulise in zgodbe o tragični izgubi nacionalne samostojnosti se je v prihajajoči dobi vzpona narodnih gibanj izkazala za tempirano bombo: ne glede na razdvajajoče politične učinke kontradiktornih interpretacij je postala učinkovito sredstvo nacionalistične interpelacije.⁶ O tem se bomo prepričali tudi skozi Šenoovo branje.

2 Šenoa in njegov *Karamfil sa pjesnikova groba*

Kaj je torej pod slapom Savica z izvodom Prešenovih *Poezij* v roki poleti 1857 iskal August Šenoa, devetnajstletni maturant iz Zagreba?⁷ Kot kaže njegova biografija, ta pot še zdaleč ni bila samoumevna. August je bil otrok iz mešanega zakona, nikakor ne atipičnega za Habsburško monarhijo: sin Aloisa Schönoe, v Budimu rojenega Čeha nemškega rodu, ki je v Zagreb prišel kot škofovski slaščičar, in Slovakinje Therese Rabacs. Starša sta bila povsem germanizirana in se nista nikdar naučila hrvaščine. Njun prvorojenec August Schönoa (1838–1881), ki se je šele polnoleten začel podpisovati kot Šenoa, je bil doma deležen prvovrstne nemške literarne izobrazbe; njegovo otroštvo

⁵ V Prešernovi opombi: »Živa, bognja ljubezni, slovenska Venera« (Prešeren 1965: 198). O vijugavih poteh, ki jih je Siwa ubirala do Bleda, prim. Marinčič (2011: 89–100).

⁶ Odličen primer je memoarska izpoved Ivana Hribarja o vtisih ob prvem branju *Krsta* (Hribar 1928: 321).

⁷ Datacija je morda problematična (prim. Barbarič 1982: 95–96), a v resnici gre za postransko vprašanje.

je bilo »obavito njemačkom književnošču« (Škreb 1978: 363). Hrvaščine se je naučil šele ob igri z vrstniki v parku Ribnjak. Šenoov zgodnji obrat v hrvaški nacionalizem v letih po marčni revoluciji – spori v šoli zaradi zavračanja uporabe nemščine, zahajanje v knjižnico Ljudevita Gaja – se zato na prvi pogled zdi presenetljiv. Nemara je šlo zlasti za najstniško upornišvo, ne bi pa seveda smeli pozabiti, da Šenoa še zdaleč ni bil edini nacionalni »konvertit« v časih, ko so v narodnostno pisani monarhiji nastopili trenutki odločitve.⁸

Iirsko-hrvaško indoktrinacijo, ki je je bil kot gimnazijec deležen v idiličnem Gajevem Mirogoju, je Šenoa nadgradil v študijskih letih v Pragi (1859–1865). V živem stiku z elito češkega narodnega gibanja, pri kateri so se vzorovali tako slovenski kot hrvaški nacionalisti tega časa, se je oblikoval v ognjevitega zagovornika (pan)slovanstva, borca proti »terorju germanizacije«, nasprotniku dominacije nemškega jezika in kulture, »protiv koje će se uporno boriti tokom čitava svoga kasnijeg života« (Škreb 1978: 364). Šenoovi vrnitvi v Zagreb leta 1866 je sledila bleščeča literarna kariera. *Vijenac* je pod njegovo taktirko postal literarno središče hrvaške književnosti, celotnega obdobja pa se je prijelo ime »Šenoino doba«. Že v sedemdesetih letih je Šenoa slovel kot »pesnik Zagreba« in priljubljeni avtor zgodovinskih pripovedi z nacionalno tendenco. Postal je »slavljenik hrvatskog građanstva«, ki so ga na poteh po Hrvaškem pričakali navdušeni sprejemi. Njegov izjemni uspeh potrjujejo ocene, da je bil »istinski ban hrvatske književnosti« (Frangješ 1987: 178), ki je določil smer hrvaški književnosti 19. stoletja in ustvaril hrvaško (meščansko) bralstvo (Frangješ 1987: 189), oziroma »prvi heroj hrvatske knjige« (Škreb 1978: 368–69), ki je »u hrvatskoj pripovijeci tako reći ni od čega stvorio nešto« (Škreb 1957: 16).⁹

Ko je torej leta 1878 začel objavljati *Karamfil*, Šenoa še zdaleč ni bil marginalni pisun, temveč središčna osebnost sosednje literature. Njegov *Karamfil*, ki sicer tu in tam kaže simptome feljtonistične naglice (Škreb 1957: 10, 14), ni neki obrobní izliv ljubezni do bratskih Slovencev, temveč je vse do nedavnega zadržal vidno mesto v hrvaškem izobraževalnem kurikulumu.¹⁰ Izjemen in takojšen slovenski interes za »Nagelj« torej niti najmanj ne preseneča.¹¹

Oglejmo si fikcionalizirano poročilo mladega Šenoa o potovanju po Prešernovih stopinjah nekoliko pobliže. Njegovo jedro je – in tu najdemo najbolj splošno analogijo s

⁸ Prim. »prestop« Vraza v ilirščino ali Slovakov Kollárja in Šafárika v češčino. Zabavne primere najdemo tudi med »nacionalnimi« pesniki: bojeviti madžarski nacionalist Sandor Petöfi je najverjetneje imel slovanske korenine (Petrovics), podobno Mihai Eminescu, romunski nacionalni pesnik, katerega rod (Eminovici) je v Bukovino prišel iz Banata.

⁹ Josipa Jurčiča, s katerim se je Šenoa v živo srečal ob Bleiweisovem jubileju 1878, so že za življenja poimenovali »slovenski Šenoa« (Pogačnik 1997: 117).

¹⁰ V 20. stoletju je bil *Karamfil* pomembno delo osnovnošolskega kurikulumu, danes pa ga ni več v programih osnovnih in srednjih šol in je komajda prisoten celo v univerzitetni kroatistiki. Za pojasnilo se zahvaljujem kolegici Suzani Coha.

¹¹ Že istega leta je »Nagelj« izhajal v *Slovenskem narodu* (30. 11. – 17. 12.) v prevodu Janeza Nagliča. Drugi prevod Karla Ozvalda je izšel v samostojni knjižici (Gorica, 1905), tretji Alojzija Bolharja (z vzporednim izvirnikom) pa leta 1952 in zatem v številnih ponatisih do jubilejne izdaje dveh akademij 1997.

Prešernovim *Krstom* – pripoved o neki konverziji. Ta konverzija seveda ni verska, temveč sekularna: gre za spreobrnitev dveh »izgubljenih ovc«, prvoosebnega pripovedovalca in njegovega slovenskega tovariša Alberta (v njem prepoznamo zgodovinsko osebnost – Slovenca Alfonza Moscheta), v zagrizena slovanska nacionalista. Junaka *Karamfila* sta na začetku pripovedi narodnostno neprebujena, ponemčena »Austrijanca«, okužena od »tuđega duha« (Šenoa 1997: 12), ki preveva germanizirani Zagreb. Pripovedovalec prostodušno priznava: »I ja bijah takov zagrebački Švapčić« (Šenoa 1997: 18).

Takoj pripomnimo: Šenoa, pred tem deležen Gajevih lekcij, tu namenoma pretirava, da bi bolj očitno izkazal prelomnost svoje gorenjske odisejade. Ta se začenja s prihodom k Albertovim sorodnikom v slikoviti Kranj, ki na junaka naredi izjemen vtis:¹²

Ja kanda sam se bio preselio u drugi svijet – u raj. Preda mnom puče sva divota kranjskoga gorja, svi oni strmi vrhovi, osuti tamnom jelovinom, svi hladoviti klanjci, pjeneći se potoci, svijetlozeleni proplanci, drobne crkvice navrh brda – a k tomu na brežuljku to staro – staračko mjestance. Tu se još viju pod mahom ostanci staroga gradskoga zida, ondje penje se pod oblake na pećini sivi propukli toranj gdje su nekad mučili vještice, tu stara gradina davnih kranjskih vojvoda, ondje starinska gotska crkva, puna kamenih vitezova i zmajeva. (Šenoa 1997: 22)

Tovariša se kmalu strahovito zaljubita v isto dekle – domačo lepoticu Nežo, »cvijetak kako ga je sred polja zasadio Bog« (Šenoa 1997: 24). Neža ju nežno vpeljuje v Prešerna – in sicer z izvodom *Poezij*, ki naj bi pripadal kar samemu pokojnemu pesniku: »A ta knjiga bijaše njegova, upravo njegova. Držeć ju rukama, očutih kao da mi munjevna struja proliće žilami, kanda držim nekakve svete moći.« (Šenoa 1997: 40). Dejstvo, da gre za pravcati *relikt*, le še dodatno buri domišljijo.

Mlada oboževalka poezije rajnega doktorja junaka podučí, da ji ni mar za njune »nemške litanije«. Pod njenim vplivom se pripovedovalec pietetno, »kao djevojka kad kradomce čita prvo ljubavno pismo« (Šenoa 1997: 34), pogloblja v Prešerna. Prešeren se mu kaže predvsem kot »tvrđ Kranjac – Slaven od glave do pete« (Šenoa 1997: 40), njegovi življenjski nesreči pa naj bi botrovalo zlasti dejstvo, da je »sin pogaženog naroda, na koj su tuđinski velikani prezirno gledali« (Šenoa 1997: 42). Ravno prezir velikih narodov do Slovanov je tisto, kar mladeniča najbolj razgreva: sprijaznjenost z dominacijo nemške kulture zamenja uporna jeza nad neupravičenim preziranjem »Samovih vnukov«. S stisnjenimi pestmi mladeniča ugotavljata, da tudi »manji narodi imaju pravo pristupiti u svjetsko kolo« (Šenoa 1997: 42) – pri čemer so Hrvati v boljšem položaju kot Slovenci, ki so jim »kronike prošlosti spalili« in jih privezali »uz ralo i plug« (Šenoa 1997: 44). Zaljubljena mladeniča v takšnem razpoloženju seveda opustita nemško pesnikovanje: zanosno tavata naokrog in kujeta slovanske stihe.

Nekega čarobnega dne ju Neža popelje na »sveto mjesto«, Prešernov grob: »Ljepšeg, jasnijeg dana nijesi vidio. Visoke gore isticale se oštro pod plavetno, jasno nebo. Sunce igralo je čudesno na tamnozelenoj jelovini. Gora je sijevala kao da su je vile preplele

¹² Alfonzov (Albertov) ujec je bil Janez Nepomuk Mayr, krčmar pri Stari pošti v Kranju. Šenoov spis je tudi sicer prispeval nekaj drobcev k prešernoslovju, a to dejstvo tu ne bo v središču pozornosti (prim. Slodnjak 1952: 10–13).

mrežom zlatnih niti« (Šenoa 1997: 48). Izkaže se, da Neža, ozaveščena Slovenka, nadvse pietetno skrbi za pesnikov grob. Sočutno srce ji veleva, da ga krasi s cvetlicami – zato lahko vsakega od gostov obdaruje s simbolno nabitim darilom: nageljnom s Prešernovega groba. Kajpak, Šenoa ji oblubi, da hoče »velik lijep karamfil, koji se je divno žario rumenilom [...] čuvat dok budem živ« in ga takoj pospravi v izvod *Poezij* (Šenoa 1997: 56). Sledi slovesna prisega, ki so ji za pričo »Bog na nebu, ovo divno slovensko gorje, slavni pjesnik u grobu« in »ova dobra devojka«:

Da, pobratime [...] na ovom svetom mjestu, pri ovom slavnom grobu zakunimo se, ti Hrvat, ja Slovenac, da ćemo ostati vjerni sinovi svoga plemena.

– Da, Alberte, kunimo se da nas neće nikakvo zlatno mito otkinut od našeg stabla, da ćemo s njim dijeliti sve jade, za nj boriti se za cijelog našeg života; da ćemo dizati s drugimi poštenjaci domovinu iz ropskoga praha. Ni jedno zlo ne odvratiti nas od toga [...] Služit ćemo velikoj ideji slavenstva do svoga groba. (Šenoa 1997: 56–58)

Zaljubljena maturanta se kot tekmeča za Nežino ljubezen spreta, pobotata in zatem odpravita na dvotedensko potovanje »na Bleško jezero, na Bohinski jezero – k izvoru Save« (Šenoa 1997: 76–78). Pripovedovalec želi *Poezije* vrniti Neži, a mu ta naroči, naj na Savici bere *Krst* ter ji knjigo vrne pozneje; na predvečer odhoda od nje dobi celo nežen poljub.

Kot je opazil že Frangeš, potovanje »u veličanstvenom dekoru Prešernova zavičaja« dobiva vse bolj izrazite poteze religioznega romanja (Frangeš 1997: 107). Šenoov »emocionalno pridvignjen odnos do alpskih ambientov« (Pogačnik 1997: 116) je seveda uokvirjen s koordinatami Prešernovega *Krsta*; gorske krasote niso zanimive le same po sebi, saj tu »žive neiskvarena jezgra slovenskog naroda, gdje je u davнинi bilo zadnje utočište slovenske slobode« (Šenoa 1997: 80). Šenoova pripoved se bere kot tendenciozna, šolmoštrska eksplikacija *Krsta* – interpretacija, prirejena množicam, ki jih je treba nacionalno ozavestiti.

Šenoa, otrok ravnine, je od slovenskih gora mnogo bolj prevzet kot njegov vrbenski vzornik. Čeprav čuti nemoč, da bi z besedami ustrezno opisal lepoto Bleda, vseeno poskusi:

U vijencu tamne jelove gore stoji čisto, odugačko jezero; oko jezera vidiš čislo bijelih ljetnika i zaselaka, ondje na žalu stoji i crkva [...] Dalje tik jezera iznikla je okomita visoka pećina, a vrh nje starinski, sredovječni grad. Sred plavetnog jezera ističe se otočić [...] Gdje se sada pjeva slava Bogorodici, žrtvovahu nekad slovenske djevojke božici Ladi žrtve. (Šenoa 1997: 80–82)

Starodavna boginja Lada (»divna, stidna, krasna priprosta«) se pripovedovalcu prikazuje v podobi Neže, toda njena inspiracija s Prešernovo boginjo Živo je nezgrešljiva. Vzorednosti s *Krstom* se nadaljujejo v Bohinju, kjer junaka, kot nekoč Črtomira, čez jezero popelje ribič: »Preko Bohinskog jezera nosio nas je ribarski čamac. Voda je čista kao staklo. [...] Gdje vam je vila, čudna, čarobita, slavenska vila?« (Šenoa 1997: 82) Pokrajina se polni s skrivnostnim ozračjem: »Visoki, strmi, mrki dižu se oko nas vrhovi kao mračna vojska divova koja čuva taj čarobni tajinstveni kut« (Šenoa 1997: 84). Tudi izkušnja vzpona k mogočnemu slapu je opisana bolj intenzivno kot pri Prešernu:

Visoka pukne pred tobom stijena, a sred stijene mrke i glatke probešnjuje, grmeč s visoka, sjajan slap i baca se u dubinu, u kamenu kotlinu. [...] Uskliknuo bi, al se kameniš. Divota je to i strahota. To je Savica, mlada Sava. Srebrna šumeč, kipeč [...] bijesna provali u Bohinsko jezero, pa iz njeg teče k jugu – jugu. Tu sam čitao Prešernov *Krst pri Savici*, tu sam ga očutio do dna srca, do najdublje dubine moje duše. Sveti strah mi potrese tijelo. U veličajnom zakatku prirode bijahu slobodni Slovenci zadnji očajni boj proti tuđemu bijesu, pod ovim svetim žrtvenikom tecijaše zadnja žrtva slobode, krv iz njihova srca, u gromor slapa miješao se zadnji očajni vapaj: »Na tleh leže slovenstva stebri stari.« I gora zadrkta od užasa. (Šenoa 1997: 84)

Čas je torej za novo prisego, pitje žive vode – nacionalistično obhajilo pod slapom: »Tu iskapismo kupu čiste 'žive' vode, tu se pobratismo snova, prisegosmo vječnu vjeru slavenstvu, a visoko nad nama sipao je slap svoj kristalni biser« (Šenoa 1997: 84). Skoz zlate meglice trepeta lice slovenske vile, Neže – Bogomile, osupli ribič pa pobratima okamel opazuje: »A mi bjesmo pokršteni, spašeni, prava djeca svojega roda.« (Šenoa 1997: 86).

Epilog je primerno melodramatičen: ko se krščenca vrneti, izvesta, da se je Neža medtem močno prehladila, zbolela in umrla.¹³ *Poezije* je volila pripovedovalcu, ki ji dvajset let pozneje v *Vijencu* šepeta: »Još je živ onaj Hrvat koga si poljubila, još blagosivlje tvoju uspomenu, jer si ga povratila slavenstvu, još čuva kao sveti zapis Prešernove pjesme, a među njima drijema godine i godine [...] *karamfil sa pjesnikova groba!*« (Šenoa 1997: 94, poudarek v izvorniku).

3 *Karamfil* v kontekstu Šenoove poezije

Fikcionalizirano avtobiografsko pripoved o mladostnem romanju, ki v duševnosti junakov pusti neizbrisno cezuro, je mogoče osvetliti z nekaterimi Šenoovimi zgodnejšimi pesniškimi izdelki. Domnevati moremo, da je pesem »Kod izvora Save« – pripisano ima letnico 1857 in podnaslov »Na jezeru Bohinjskom« – najbolj neposredno povezana s popotovanjem. Ker je pri nas manj znana, jo navajamo v celoti:

Blagi mir je na jezeru,
Tiha gora i tih dol,
A magle se lake steru
Po svem kraju naokol.

I brodar u hitrom čunu
Mladom danu pozdrav da,
Kroz valove bistre sunu –
Voda čudnim sijejom sja:

Pjesmu pjeva vodnoj vili,
dubina joj staklen hram,
A zvončića zvuci mili
Razležu se s kraja tam.

Odzdravlja mu skromna jeka
Čudnim glasom s gore, oj!
On odzdravlja: Zdrava seka
U gorici zelenoj!

Pa ju slijedi gor u gore,
Gdje se širi šumski cvijet,
Gdjeno prši u ponore
Srebrn-kapi brzi let.

Tam je oltar žića vrelo,
S koga žive cijeli kraj;
Ajte, laki vali smjelo
U doline naručaj!

¹³ To je »licentia poetica«, prava Neža ni umrla (prim. Slodnjak 1952: 12).

Cjelujte mi domovinu,
Nos' te joj radosni glas;
Kažite o vjernom sinu,
Da [se] napih, vali, vas.

Duša da se mâ promijeni,
Ona čuti višu moć:
Luč mi sja u vašoj sjeni,
A dolina da je noć! (Šenoa 1963: 529–30)

Pesem, ki pristno odraža reflekse mladeničevega srečanja s slovenskimi gorami, je ostala neobjavljena v Šenoovi zapuščini. Aluzije na *Krst* se kar vrstijo: jutranja vožnja po jezeru, skrivnostne meglice, molčeči brodar, skrivnostno ozračje in zlasti »vodna vila«, potopljena v »stekleni hram« globine, v kateri slutimo utopljeno boginjo.¹⁴ Slap Savica, vir pršenja »srebrn-kapi«, je metaforično preobražen v »oltar«, ne umanjka pa Šenoova nova poanta – transformativna moč sublimne izkušnje gorskega sveta za človekovo dušo.

Šenoa je nekatere pesmi, povezane z izletom, objavil že mnogo pred *Karamfilom*. Bežne odmeve nanj bi lahko zaznali v dveh ljubezenskih sonetih, objavljenih leta 1862 v reviji *Leptir*. V sonetu Snježnik lirski subjekt zlati žarek sonca, ki posije v mrko, mogočno gorsko naravo, primerja z otoplitvijo v pesnikovem srcu, ki jo sproža ljubljena; podobno je v sonetu Labud tiha noč na gorskem jezeru le kulisa (Šenoa 1963: 17–18). Drugače pa je s pesmijo Bohinsko jezero, ki jo je Šenoa leta 1863 objavil v reviji *Naše gore list* (Šenoa 1963: 43–55). Gre za obsežno in ambiciozno dvodelno pesnitev, ki razširi in zaostri vodilne misli iz neobjavljene pesmi Kod izvora Save. Že v uvodni lirični opis prebujanja jezera po malem vdira nacionalna ideologija (»roda jadna«, »naša Sava«):

Bistra si mi, vodo hladna,
S božjeg oka suza čista,
Put bisera što se blista,
I u krilo roda jadna
Međ zelene gore pane;
Jer dobrotu božju boli
Gdje rod vidje bijedan toli,
Gdje tolike ljute rane.

Talasi su bistri tvoji,
Gdje nebesa vijek se smiju,
Gdjeno zvijezda zlatni roji
Obnoć svijetla lišca miju,
Gdje u dubinah vile tanke
Ljuljajući sniju sanke,
Gdje pastrvâ četa glatka,
Skačuć valom poigrava,
Kud iz gorâ rjetka, slatka,
Tiho teče – naša Sava. (Šenoa 1963: 43–44)

Visoka pesem očaranosti nad jezerom in gorsko pokrajino se prepleta z aluzijami na mitična bitja – vile. V mladi dan se budijo obrisi cerkvice s tankim zvonikom in z zvonom medenega zvoka, pred bralcem vstaja pastoralna podoba mirnega življenja v hribih. Toda »divna šuma« in »gora bajna« imata tudi temno plat – na dan se prikaže v času spomladanskih neviht in tajanja ledu –, ki pojasnjuje Šenoovo opazko o »mračni vojski divova« iz *Karamfila*: (frankovski) duhovi preteklosti, seveda v Prešernovi ediciji, so čuvarji tega čarobnega kotička:

¹⁴ Bogomila: »soseska je Marije službi vdana / v dnu jezera utopila bóg'njo Živo« (Prešeren 1965: 187).

Duhovi so zatočnikâ,
 A franačkog mača vrazi,
 Ah! slovenska njegda dika –
 Sad im kosti unuk gazi;
 Branitelji svê slobode,
 Sad robovi crnog groba,
 Po noćnijeh šumah hode,
 I nariču u gluho doba – – (Šenoa 1963: 46)

Nad sceno kraljuje Triglav, ki je zdaj odkrito zvezan z bojevitim protigermskim nacionalizmom:

A pred svima gorska slava;
 Vrh ponosni od Triglava.
 Jugoslavska gorda kula
 Diže do tri silna prsta,
 Zakletva joj nijema, čvrsta;
 »Aj nebesa, da ste čula!
 Dost tuđinu, dost je veće,
 Glave moje dalje neće
 Jer sam kraju ja klisura;
 Nek se diže tuđa bura,
 Divljom bijesni nek nahrupi;
 Silnim valom nek me lupi,
 Jednom pjenom nek m' ovije
 Moja sila ju odbije!
 Dost tuđinu, velim, veće,
 Glave moje! dalje neće.« (Šenoa 1963: 47)

»Snežnikov kranjskih sivi poglavar« pri Šenoi torej postane emblem uporne ključbovalnosti in garant slovanskosti celotnega toka Save, neme priče »slavskih tuga«.

Pesnik se medtem predaja čustvenemu izkušanju »svete« pokrajine. Vožnji po jezeru v drugem delu pesnitve sledi, kot v *Krstu* in *Karamfilu*, vzpon k slapu, ki je vnovič borbeno poantiran s Savo kot vezivom slovanskega sveta (Sava – Slava):

Sava s' krči put do mora
 Krš joj ne da, Sava mora.
 [...]
 Kakva rijeka, sila morskih voda:
 Takva narav, nada slavskog roda.
 [...]
 Jer ne dade Bog badava
 Slavskom rodu ime Slava.
 [...]
 Da, dan hoće, mora se porodit,
 Da će nestat Slavi tuđa briga ... (Šenoa 1963: 49–51)

Ob pogledu na slap, dva grmeča »staklena stupa«, lirski subjekt doseže vrhunec ekstaze, pozdravlja rojstvo Save (»Zdravo Savo, naša slavo!«) ter si zaželi:

Ah da mogu, skupio bi sve Slavene
 U divotne ove gorske sjene,
 A kraj vode ove svete,
 Nek im bude slavska Lete:
 Nek zarone gorke uspomene,
 Nek se snova svak pokrsti,
 A tko malovjeran dvoji,
 Krepkom vjerom duh učvrsti,
 Da budemo svi već svoji. (Šenoa 1963: 54)

Naj se vsi »vnovič krstijo«, maloverni dvomljivci naj s »krepko vero utrdijo duha«: religiozna govorica katoliških zakramentov, krsta in birme, je tu nezugrešljivo vpeta v sekularni diskurz nacionalizma. Šenoov *krst pod Triglavom* – tako v pesniški kot v prozni različici – je krst v slovanski Leti, ultimativna potrditev nacionalizma, daritev slovanstvu, darovana na »krasnom gorskem žrtveniku« (Šenoa 1963: 54).

4 Šenoa in komemorativni kult

Šenoov *Karamfil*, ki je že leta 1878 odmeval na Slovenskem, je seveda pomenil literarno spodbudo bratskemu narodu, njegovi kulturni in politični emancipaciji, hkrati pa je posegel tudi v Prešernov kult, ki je v tistem času doživljal opazen napredek. Že slovesno odkritje Prešernovega nagrobnika v Kranju 1852 je vsebovalo tipične elemente pesniškega kulta,¹⁵ toda za pravi začetek množične komemoracije mrtvih pesnikov na Slovenskem je vendarle treba šteti Vodnikovo stoletnico v Ljubljani 1858. Prešeren je tedaj še zaostajal za pesnikom Dramila, a kmalu zatem je s kampanjo mladoslovencev postopoma začel dobivati prednost pred konkurentom, ki so ga protežirali staroslovenci – in Šenoov spis je to prednost pomagal utrjevati.¹⁶

To seveda ne pomeni, da bi se Šenoa, sicer pristaš nacionalnega »slogaštva« in nasprotnik politične diferenciacije, želel aktivno vpletati v slovenske razprtije. Konec koncev je *Karamfil* izšel v letu Bleiweisove sedemdesetletnice, ki je sprožila eno največjih manifestacij slovenskega narodnega gibanja dotlej. Šenoa je na njej nastopil kot častni gost številčne hrvaške delegacije, ognjevit govorec, ki je na slovesnem banketu v hotelu Europa med drugim povedal – kot je budno zabeležil slovenski stenograf – tudi tole: »Danas, gospodo, *slavimo vojskovodju našega i vašega, on nam je zajednički, jer se zajedno boriti imamo za naš život. Zajedno ćemo stati, zajedno pobjediti, ili zajedno*

¹⁵ Zasluge za spomenik ima zlasti Bleiweis. Pred tem je bil grob zanemarjen, kot priča scena na Prešernovem grobu pri Josipini Turnograjski, ki je sicer zgodnejša (1851) kot Šenoova (1857), ko je spomenik že pet let stal, a je bila objavljena pozneje: »Črni, slabi križ še zdaj oznanjuje, kako ceni 'svet' blago srce, bister um; kako plačuje iskrenim rodoljubom. Lovre [Toman] stopi bliže tja h gomili; bel pergamentni listič se kmalu blišči na črnem križu; na listek je Lovre napisal sledeče besede: 'Dokler živ – si bil nesrečen, / Mrtev pak si – pevec večer.' Nato sem vila jaz nesrečnemu Prešernu venec iz lepih cvetličic in sem ga potem obesila na leseni križ. – Kaka izprememba zdaj! [...] Zazdelo se mi je, kakor da bi se vse pesmi milega pevca zopet oživile v rožicah.« (Turnogradska 1899: 608). K tej nagrobni temi gl. še Levstikovo pesem Na grobu Prešerna, ki se sklene z verzi: »dokler svoj jezik bo Slovan poznal, / srce bo tvoja struna mila / mu budila!« (Levstik 1854: 57).

¹⁶ O razvoju obeh kultov prim. Dović 2017: 165–69.

– *umrieti!* (Živio! Živio! Živio! Veliko odobravanje. Pleskanje.) [...] A na koncu kažem: *Živio doktor Bleiweis, oče naroda nam bratinsko slovensko.* [...] *Vaša krv je naša krv, medju nami je Sutla, a Sutla je voda, – krv pako nije voda!*« (Bezenšek 1879: 43, poudarki v izvorniku razprto tiskani). Nad dvodnevniimi slavnostmi očarani Šenoa je o njih pozneje poročal v *Vijencu*,¹⁷ »oca slovensko naroda« pa se je spomnil z nekrologom tri leta pozneje, le nekaj dni pred lastno smrtjo (Šenoa 1964: 379–80).

Šenoa je seveda deloval v času, ko so se tudi v slovanskem svetu bohotili komemorativni kultni umetnikov in intelektualcev: medtem ko se je doma še živ spreminjal v nacionalno ikono (podobno kot pri nas Bleiweis), je vse do zgodnje smrti dejavno posegal v kulte drugih – kot njihov »postulator« (prim. Dović, Helgason 2017: 32–34). O tem priča vrsta njegovih zapisov, zlasti pa angažma pri prenosu relikvij Petra Preradovića (1879) z Dunaja v »hrvaški Panteon«, med arkade Mirogoja, ter pri praznovanjih sedemdesetletnice rojstva Stanka Vraza v Zagrebu in Cerovcu (1880), v katerih je ključno vlogo imela Matica hrvatska (prim. Šenoa 1964: 304–15). Pri tem Šenoa v svojem tradicionalno prijateljskem razpoloženju do Slovencev nikdar ni zapadel v sektaški hrvaški nacionalizem ali iliristično pokroviteljstvo, temveč je pristajal na ločenost dveh narodov, ki pa naj bi v duhu panslavizma ohranila živo, bratsko povezanost. Ta načelna drža je lepo razvidna iz prigodnice Stanku Vrazu (1880), v kateri se refren »Pogađaj sada, brate, ako znaš, / Je l Stanko vaš, je l naš?« na koncu prelevi v vzklik »Slovenac, Hrvat klikće: On je naš!« (Šenoa 1963: 415–16).¹⁸

Medtem ko se je Vraz, »Slovencev vskok«, izkazal za dvoživko in v procesu nacionalne separacije na koncu ni zares postal nikogaršnji (prim. Jež 2016), tudi kanonizacija Šenoe na Hrvaškem, ki se je začela že za življenja in nadaljevala z veličastnim pogrebom,¹⁹ ni dosegla intenzitete, ki jo je pri Slovencih dosegel Prešeren. Vsekakor pa je njegov *Karamfil*, ki je močno odmeval tako pri Slovencih kot pri Hrvatih, pomenil pomemben poseg v kritičnem trenutku Prešernovega kulta.²⁰ Z intuitivnim, sakraliziranim branjem Prešernovega *Krsta*, hermenevitično prirejenim za dobo množične narodnostne mobilizacije, je Šenoa prispeval tudi k slovenskemu nacionalizmu in njegovi tradicionalni

¹⁷ V zapisu Dr Ivan Bleiweis Šenoa takole poroča o spektakularnem prizoru: »Divotno je bilo gledati kako su stotine bakalja poput žarkih zvijezda lebdile nad vodom Ljubljanicom, divotnije kad se je vatreni vijenac razredio pred kućom svečara, a oko toga brujila je kao crno more svjetina do 10.000 glava« (Šenoa 1964: 297).

¹⁸ Slovenec je tudi »hrvaški Werther«, junak novele *Prijan Lovro* (1873), ki je bila ravno tako bliskovito prevedena za *Slovenski narod* (1875) in je potem izšla v več knjižnih izdajah (prim. Barbarič 1982: 94–95).

¹⁹ Nekaj misli iz nagrobne oracije vplivnega humanista Franja Markovića: »narod hrvatski, koji u nrezrecivoj boli i tuđi cviećem zasipava ovu grobnicu«, je oropan ene od »najsvjetlijih zviezda« (Marković 1908: XXXIII) [...] »Svome narodu bio je i biti će svećenik i kralj«, kazal mu bo »put u tmni historije«. (Marković 1908: XXXV).

²⁰ Od Čelakovskega pa vse do danes lahko spremljamo, kako učinkoviti so v tem prostoru konsekracijski posegi iz tujine. Šenoa je seveda vplival na vrednotenje Prešerna tudi doma, na Hrvaškem, posredno pa, po zgodnjem prevodu *Karamfila*, celo v italijanski kulturi (prim. Roić 2003).

povezanosti s poezijo in gorami.²¹ In, ne nazadnje, lepotiji gorenjske narave, ki je v tistem času z železnico postajala tudi Hrvatom privlačen cilj, je pomagal nadeti diskretni šarm »destinacije« intelektualnega turizma.²²

Nekaj desetletij pozneje je Šenoa odločilno prispeval k še eni konverziji, ki nadvse prikladno sklene krog tu obravnavanih vprašanj. V memoarskem uvodu v dvojezično izdajo *Nageljna* (1952) Anton Slodnjak poroča o vznemirljivem srečanju šolarja iz Slovenskih goric s pisateljem, ki »vroče ljubi svoje hrvaško ljudstvo, a mu je bilo tudi slovensko pri srcu« (Slodnjak 1952: 9), in razkriva, kako je nanj vplivalo branje *Karamfila*, v katerem Šenoa prikaže »svoj narodni in umetniški krst v čarobni moči prve ljubezni in Prešernove pesmi« (Slodnjak 1952: 13). Ob Šenoi je »šolar zahrepenel po Prešernovih Poezijah«, začutil je »njihovo lepoto in čarobno moč«, si naročil Prešerna iz Ljubljane ter se »vnel s pomočjo hrvaškega pisatelja za slovensko knjigo« (Slodnjak 1952: 9). Tako kot se je Šenoa spreobrnil »v narodnjaka in pesnika prav ob mogočnem čaru Prešernove pesmi« (Slodnjak 1952: 10), da se je razplamtelo njegovo dotlej »nezavestno rodoljubje v plamen ljubezni do vsega južnega slovanstva« (Slodnjak 1952: 11), je posušeni »rumeni« nagelj naposled botroval k še eni usodni spreobrnitvi: nova življenjska pot je Slodnjaka z »blatnega slovenjegoriškega vrha« leta 1920 vodila v Ljubljano, h Kidriču in Prijatelju – za bodočega patriarha slovenistike in njene paradne veje, prešernoslovja.

VIRI IN LITERATURA

- Štefan BARBARIČ, 1982: Šenoa in Slovenci. *Jezik in slovstvo* 27/4. 93–99.
- Anton BEZENŠEK, 1879: *Svečanost o priliki sedemdesetletnice dr. Janeza Bleiweisa dne 19. novembra 1878*. Zagreb: Jugoslav. stenografa.
- Marijan DOVIČ, 2017: *Prešeren po Prešernu: Kanonizacija nacionalnega pesnika in kulturnega svetnika*. Ljubljana: LUD Literatura.
- Marijan DOVIČ, Jón Karl HELGASON, 2017: *National Poets, Cultural Saints: Canonization and Commemorative Cults of Writers in Europe*. Leiden: Brill.
- Marijan DOVIČ, 2019: »Pervi slovenski pesnik« in slovenski pesniški kult. *Oživiljeni Vodnik: razprave o Valentinu Vodniku*. Ur. Andreja Legan Ravnikar, Irena Orel, Alenka Jelovšek. Ljubljana: Založba ZRC, 2019. 207–37.

²¹ Odkar je 22. avgusta 1895, sto let po znameniti Vodnikovi rajži, na vrhu »Velkega Boga«, sveže dekoriranega s stolpičem dovškega župnika Jakoba Aljaža, uradno prvič zazvenela pesem Oj Triglav moj dom!, je Triglav ostal eno trdnih sidrišč slovenske nacionalne pripovedi. *Krst* na vrhu Triglava – nekaj krepkih s plezalno vrvjo ali brca v zadnjico z gozdarjem – do danes ostaja razširjena praksa iniciacije ob prvi osvojitvi vrha, na katerega mora stopiti vsak pravi Slovenec.

²² Le nekaj let pozneje se je v *Vijencu* s Šenoovih poti (!) oglasil potopisec Josip Starè (»Po koju iz Kranjske«, 1883); ki je romanju na Prešernov grob (»smo i mi ubrali karamfil«) dodal še obisk Vrbe in s tem smiselno sklenil gorenjsko literarno turo (prim Riman 2017: 173–77).

- IVO FRANGEŠ, 1987: *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb, Ljubljana: Nakladni zavod Matice hrvatske, Cankarjeva založba.
- IVO FRANGEŠ, 1997: Cvijetak ljubavi, rodoljublju i čovjekoljublju. August Šenoa: *Karamfil sa pjesnikova groba. Nagelj s pesnikovega groba*. Zagreb, Ljubljana: HAZU, SAZU. 99–115.
- ALFONZ GSPAN (ur.), 1979: *Cvetnik slovenskega umetnega pesništva do srede XIX. stoletja. II. knjiga*. Ljubljana: Slovenska matica.
- IVAN HRIBAR, 1928: *Moji spomini I*. Ljubljana: Tiskarna Merkur.
- URBAN JARNIK, 2002: *Urban Jarnik. Pesmi in prevodi*. Ur. Erik Prunč. Celovec: SNI Urban Jarnik.
- ANDRAŽ JEŽ, 2016: *Stanko Vraz in nacionalizem. Od narobe Katona do narobe Prešerna*. Ljubljana: Založba ZRC.
- FRANCE KIDRIČ, 1938: *Zgodovina slovenskega slovstva. Od začetkov do Zoisove smrti*. Ljubljana: Slovenska matica.
- JANKO KOS, 1973: Vodnikov Vršac in opisna poezija narave. *Slavistična revija* 21/4. 389–412.
- KUČA ŠENOVA. Spletna stran muzeja. [Na spletu](#).
- FRAN LEVSTIK, 1854: *Pesmi*. Ljubljana: Jožef Blaznik.
- MARKO MARINČIČ, 2011: *Križ nad slovansko Trojo. Latinski palimpsesti v Prešernovem Krstu pri Savici*. Ljubljana: Slovenska matica.
- FRANJO MARKOVIČ, 1908: U spomen Augusta Šenoe. August Šenoa: *Izabrane pjesme*. Zagreb: Naklada knjižare L. Hartmana. XI–XXXVI.
- PETER MIKŠA, KORNELIJA AJLEC, 2015: *Slovensko planinstvo. Slovene Mountaineering*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- PETER MIKŠA, MAJA VEHAR, 2019: »Na Vršac mi stopi in sedi«: Sodelovanje Žige Zoisa in Valentina Vodnika pri raziskovanju Triglavskega pogorja. *Oživiljeni Vodnik: razprave o Valentinu Vodniku*. Ur. Andreja Legan Ravnikar, Irena Orel, Alenka Jelovšek. Ljubljana: Založba ZRC, 2019. 179–92.
- FRAN OROŽEN, 1895: Valentin Vodnik kot turist in turistiški pisatelj. *Planinski vestnik* 1/7. 97–104; 1/8. 115–22.
- JOŽE POGAČNIK, 1997: Iskanje lastne podobe. August Šenoa: *Karamfil sa pjesnikova groba. Nagelj s pesnikovega groba*. Zagreb, Ljubljana: HAZU, SAZU. 115–31.
- FRANCE PREŠEREN, 1836: *Keršt per Šavizi: povést v versih*. Ljubljana: Jožef Blaznik.
- FRANCE PREŠEREN, 1847: *Poezije*. Ljubljana: Jožef Blaznik.
- FRANCE PREŠEREN, 1965: *Zbrano delo I*. Ur. Janko Kos. Ljubljana: DZS.
- KRISTINA RIMAN, 2017: Hrvatsko-slovenske veze v putopisima Josipa Starèa. *Slavistična revija* 65/ 1. 169–82. [Tudi na spletu](#).
- SANJA ROIČ, 2003: La luna, la tomba e il garofano. Viaggio postumo di Prešeren e di Šenoa in Italia. *Prešerniana*. Ur. Janja Jerkov, Miran Košuta. Rim: Il calamo. 151–70.
- ANTON SLODNJAK, 1952: Nekaj »spominov« na Avgusta Šenoa in nekaj pogledov na njegovo pričujočo »dijaško zgodnico«. Avgust Šenoa: *Nagelj s pesnikovega groba. Karamfil sa pjesnikova groba*. Prev. Alojzij Bolhar. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod.

- August ŠENOVA, 1997: *Karamfil sa pjesnikova groba. Djačka priča. Nagelj s pesnikovega groba. Dijaška zgodbica*. Ur. Ivo Frangeš, Jože Pogačnik, Mladen Kuzmanović. Prev. Alojz Bolhar. Zagreb, Ljubljana: HAZU, SAZU.
- August ŠENOVA, 1963: *Sabrana djela. Knjiga I*. Ur. Slavko Ježić. Zagreb: Znanje.
- August ŠENOVA, 1964: *Sabrana djela. Knjiga XI*. Ur. Slavko Ježić. Zagreb: Znanje.
- Zdenko ŠKREB, 1957: Šenoa, Karamfil sa pjesnikova groba: interpretacija. *Umjetnost riječi* 1/1. 9–28.
- Zdenko ŠKREB, 1978: August Šenoa, prvi hrvatski romanopisac. *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*. Ur. Aleksandar Flaker, Krunoslav Pranjić. Zagreb: Liber, Filozofski fakultet. 363–80.
- Josipina TURNOGRADSKA, 1899: Na Prešernovem grobu. *Dom in svet* 12/19. 608.
- Valentin VODNIK, 1988: *Zbrano delo*. Ur. Janko Kos. Ljubljana: DZS.
- Žiga ZOIS, 1859: Briefe des Freih. Sigm. Zois an Vodnik. *Vodnikov spomenik. Vodnik-Album*. Ur. Etbin H. Costa. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg. 45–62.
- Žiga ZOIS, 1973: Pisma barona Žige Zoisa Vodniku. *Pohlin, Zois, Linhart, Vodnik. Izbrano delo*. Ur. Janko Kos. Ljubljana: Mladinska knjiga. 15–58.

SUMMARY

In February 1878, the famous Croatian writer August Šenoa (1838–1881) began publishing *Karamfil sa pjesnikova groba* (A carnation from the poet's grave), an intimate autobiographical short story dealing with his journey to Gorenjska in 1857. Accompanied by a Slovenian comrade, the narrator experiences a turbulent romantic love affair, but also a decisive life change: from the ashes of Germanized youth rises the new Šenoa, a fervent Croatian nationalist. Such a transformation would not have been possible without two key elements: Prešeren's poetry and the sublime mountain landscape that Šenoa specifically reads through Prešeren—the mythic landscape of Črtomir's baptism serving as a backdrop for the secular, nationalist baptism. The article first outlines the transformation of the mountain landscape into a mythical place of Sloveneness in older Slovenian poetry—which makes Šenoa's pilgrimage possible in the first place—and then analyzes Šenoa's national "conversion" in the broader context of Slavic and European cultural nationalism and commemorative cults of poets.